

Počitnice.

Spisal Andrej Rapč.

o, saj veste, kako vesel je čas počitnic! Prosti smo, zadovoljni smo. Zato pa že komaj čakamo, da pride zaželeni čas, ko se zapro za nami šolska vrata za nekaj časa. Saj radi hodimo v šolo. Kako bi ne! Učimo se vsega koristnega, ki nam bodi v prid v poznejših letih. Ali naporno smo delali z duhom vse dolgo leto in sedaj: duhu utrujenemu — počitek! Kdo si ga ne želi! Kdo se ga ne veseli!

Če kdo, se ga je veselil posebno Gabrov Ivo. Glejte, bolan je bil in izmučen, zato si je želel počitka tembolj.

Lansko leto se je bil spomnil Gaber, trden kmet in prvi občinski svetovalec, Ivotov oče, da bi bilo dobro dečka dati v šolo. „Vsaj ubijal se ne bo s težkim kmetiškim delom, bo vsaj kdaj lahko jedel bel kruh. In mi, Gabrovi, ga lahko pošljemo v mestne šole, saj ga imamo poslati s čim. Kar v šolo z njim!“ Tako so se pogovarjale misli v njem najprvo potih, same s seboj, globoko doli v srcu, skrivaj, pozneje se postale glasneje; silile so navzgor na jezik, in ta se je zganil in povedal materi Anki glasno: „Ti, Anka, kaj bi ne bilo prav, dati dečka v šolo? Učitelj ga hvali, katehet ga hvali! Kaj bi ne bilo prav?“

In materi Anki je bilo to seveda čisto všeč. Kaj bi ji ne bilo! Njen ljubljenec, njen Ivo! Bo vsaj lažje živel kot živi kmetiški človek. Pa še tako slaboten je. Za težko delo bi tako ne bil. Z glavo bo pa že delal, bo. Kaj bi ji tedaj ne bilo to čisto všeč! In povedala je možu, da je te želje skrivoma gojila že vse leto. Tako je bilo dognano, in pred letom je šel Gabrov Ivo v mestne šole.

Pred nekaj tedni je že Ivo oslavel tako, da se mu je vidno poznala bolezen na obrazu, in učitelj v šoli ga je večkrat izpraševal, kaj mu je. Vedno pa je Ivo trdil, da ni bolan. Sam je sicer čutil v sebi bolezen, vedel je dobro, da je bolan, da že silno težko izdeluje. Ta vročina, ta prah, ta mestni zatohli zrak! O, kako si je poželel onega svežega, onega čistega, kot balzam hladečega zraka tam doma. O, tisti gozdni zrak, ki ga je užival doma! Da bi se ga le enkrat prav dobro, z velikimi požirki napil, pa bi bil takoj boljši, pa bi se potem zopet izhajalo v mestu, zatohlem in prašnem, nekaj časa. Ali dom je bil daleč, daleč. Med šolskim letom ni kazalo iti dihat domov. In je časih razmišljal: Če povem očetu in materi, da sem bolan, mi poreko: „Ivo, pojdi pa rajši domov in ostani doma. Saj je doma kruha tudi še za tebe dovolj. Malo boš živino vodil, ko bomo orali, pasel boš in — se boš že navadil tudi drugemu delu!“

Moj Bog! Tega pa za ves svet ne! Kako željno zahaja vsak dan v šolo, kjer vedno zve kaj novega! Če bi mu sedajle rekli, naj obesi šolo na kol, pa zbolí resno.

Zato ni Ivo nikdar hotel povedati, da je bolan, niti očetu, kadar ga je obiskal, če je bil po opravkih v mestu, niti materi, ki ga je tako čudno gledala in na vsak način hotela videti na njem shujšanost, bledoto in slabost večjo kot kdaj prej doma. Napel je vse moči in hodil naprej v šolo in molčal o slabosti. Saj je le še en mesec, se je tolažil! In bliže, bliže je bil čas počitnic. Igotovo hrepenenje po počitku pa je bilo takisto večje in večje. Slednjič je prišel zaželeni dan. Za njim so se zaprla šolska vrata. Zlata prostost in počitek sta mu sijala naproti. Že je dihal v mislih oni domači, čisti zrak, ki hladi kot balzam. Že se je v mislih izprehajal po zelenem in hladnem gozdu, kjer se pozdravi in pokrepča tako, da bo po počitnicah lahko vzdržal zopet eno šolsko leto v mestnem zraku. Njegova duša je zavriskala naproti domačim goram, domačim gozdom. Njegovo hrepenenje je bežalo naprej, pred njim je šlo in je bilo že davno doma v materinem objemu, v očetovi hiši . . .

Ivo je odhajal na vlak, da se popelje domov. Slabo mu je bilo po poti. Tako izmučen je bil. Ali volja! Volja je nekaj čudovitega v človeku. Trdna volja je nekaj nepremagljivega. Ivo je imel tako voljo. Dasi še mal, je bil v volji vendar tako jeklen, da je vkljub slabosti in izmučenosti še nesel precej težak kovčeg s knjigami, da, celo tekkel je, ker se je že mudilo. Izmučen je veselih lic, jasnih oči prihitel v naročje materino, v hišo očetovo.

In kakor bi se bilo v njegovo telo vlilo novo življenje. Na lica se je vračala rdečica, telo je prihajalo krepkejše, notri v prsih je zaživelo nekaj veselega, nekaj sladkega, ki je dvigalo in krepilo upehane moči slabotnega telesa. Juh! To je zdravje!

„Jej, kako sem srečen!“ je dejal Ivo nekega dne materi, ki je pravkar jemala kruh iz peči.

„Čemu pa si tako vesel?“

„Mesta sem se spomnil, mati. Koliko je doli mojih tovarišev, ki nimajo doma na kmetih, ki ne morejo tako na svež, zdrav, dober zrak kakor jaz.

In srečen sem zato, ker mi je tako dobro. Da imajo vsi tak dom v zdravem kraju, na dobrem zraku, jej, mati, kako bi se potem v šoli z veseljem učili, ker bi prišli vsi prenovljeni, vsi okrepani po počitnicah nazaj v mesto! Kaj nisem jaz že ves drug kot pred šestimi tedni, ko sem prišel domov? Meni se tako zdi in čutim tudi v sebi.“

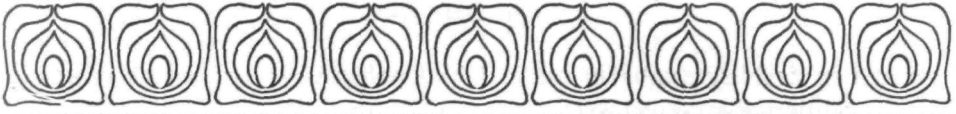
„Res je, prav praviš, Ivo! Na kmetih je zdravo. Deželani smo na to lahko ponosni. Meščani nas zato lahko zavidajo. Pa, čakaj no, kaj sem že čitala?“ — Prijela se je za glavo in je razmišljala. „Že imam! Brala sem nekje, da se tudi za mestne otroke vbodoče poskrbi, da pojdejo na zrak, seveda predvsem slabotni in ubožni. E, Ivo, povsod po zemlji stanujejo dobri ljudje!“

„Ivo se je pa dobro popravil, kar je doma,“ jo je prekinil v človekoljubnem pogovoru s sinom stari Lazar ter je obstal s culico v roki pred vežnimi vrati. „Dobro ga oskrbljujete, mati Anka, dobro!“

Veselo je poskočil Ivo in odhitel na travnik, kjer so domači sušili seno. Mati Anka pa je bila s pohvalo starega Lazarja kaj zadovoljna. Kar mala rdečica ji je šinila v obraz same notranje zadovoljnosti. In je vzela še gorak hleb kruha, ga prekrizala z velikim nožem in odrezala velik kos, pa ga ponudila: „Če se vam ne zamerim, Lazar,“ je dejala.

Lazar je vzel kruh in kar roka se mu je skoro pošibila, takšen kos je bila odrezala mati Anka. Pogledal je kos in ga tehtal v roki: „No, ni napačen kos to! Ni napačen, vam pravim, mati Anka. Ne prodajate kruha — pa ste le globoko zarezali v hleb in mi ga dali kar tako. Mati Anka, jaz pa nekaj prodajam. Po tem opravku sem zopet pri vas.“ In je zavzdignil culico v roki: „Saj veste, da so moja zelišča taka, kakršnih ne dobite v nobeni lekarni od Ljubljane do Trsta in še naprej do carskega Dunaja ne. Pa prav za vašega Ivota, ki mu je nekaj sedlo v želodec ali prsi, kaj pravim, prav za Ivota bi bila imenitna ta zelišča, nabrana na visokih gorah, kjer so doma velike skrivnosti in moči. Tu“ — pokazal je na culico — „n. pr. planinski mah. Tak je, da nikjer takega. Kar zdravje gleda iz njega. Pa ga vam prodam za Ivota in pri ceni ne bom trd, saj še gledam na ta veliki kos v roki.“

Lazar je bil star možakar, stare korenine. Vedno je bil vesel, vedno je imel kako pripravno na jeziku. Poznali so ga daleč naokrog vsi ljudje. Kaj ga ne bi! Obhodil je že ves svet. Saj ni nikoli miroval. S svojo palico gorjačo je krevsal naprej in naprej. Doma, v mali bajtici, ki jo je bil podeoval po svojem očetu, ga izlepa ni bilo dobiti. Črez teden pa prav gotovo ne. Le v nedeljo, ko je prišel domov, da praznuje Gospodov dan, kakor se spodobi vsakemu kristjanu. Takrat so ga poiskali popoldne po krščanskem nauku vaščani in izpraševali za marsikak svet, zakaj Lazar je bil vaški vseznal. Priljubljen je bil povsod. In ko se je v ponedeljek zjutraj zgodaj oprtal s staro usnjato torbo in krepko okovano gorjačo ter krenil tam zadaj za vasjo proti gozdom in gorovju, takrat je bilo vsem, ki so ga srečavali, kar malo dolgočasno, saj so vedeli, da ga ves teden ne bo na izpregled. Stare ženice, ki so ga srečavale zjutraj k maši grede, so ga pozdravljale spoštljivo in mu klicale srečo na pot ter ga vabile, naj se vrne prav kmalu, zakaj ta

◁ Cvetje in metulj ▷

ali ona je že blizu groba in on jo lahko potegne še nazaj za par korakov, če ji svetuje, če ji skuha svojih rož, če je pravočasno pri nji. Lazar je bil tedaj tudi vaški zdravnik, in res dolgočasno je bilo črez teden, če je kdo zbolel, pa ga ni bilo.

„Planinski mah, pravite! Res! Pa ga vzamem nekaj za Ivota, da se še bolj okreпча.“

„Kot ta-le gorjača postane trden, če ga bo pil, vam rečem!“

In dal je Lazar materi Anki polno pest in še več planinskega mahu, pa zanj ni hotel ničesar vzeti, kakor bi bila mati Anka, ki je bila od dobre hiše, rada in lahko dala.

„Je že vse prav, mati Anka,“ se je branil. „Danes kruh, bo pa prihodnjič denar. Je že vse prav! Pa z Bogom! Moram domov, da se pripravim za jutri. Osnazim si črevlje in pripravim obleko za jutri, zakaj nedelja je, Gospodov dan.“

II.

Ponedeljek! „Angelovo češčenje!“ — Mati Anka je že stopila parkrat na prag in pogledala dol pred kozelce, da li niso že domači s travnika doma. Parkrat je že stopila tja in gledala, pa je odkimala z glavo: dolgo jih ni! Večerja je že bila pripravljena, in mati Anka je nevoljna, če mora družini dati prestano jed na mizo.

Pravkar je stala zopet na pragu. Tam izza ovinka, za Brinjem, so zaskripali težki vozovi, in kosci in grabljice so korakale za njimi. Lepo ubrana pesem je donela dol v vas.

„Hvala Bogu! Vsaj ne bodo jedli postane jedi,“ je vzdihnila gospodinja. Oko ji je iskalo Ivota. Ali kakor je tudi gledala med košci, po vozeh, pri konjih, Ivota ni zapazilo njeno skrbno oko. Kam se je vtaknil, morda je kje na kakem vozu. Zaril se je v seno ali pa gre za kakim vozom, da ga ne vidim. Ali vozovi so priškripali tja do kozelcev, pa Ivota le ni še vzrlo njeno oko. In je stopila k vozovom, k možu: „Kje pa imate Ivota?“

Gaber je pogledal začudeno svojo ženo: „Kaj ga še ni doma?“ je vprašal. „Pred kako uro je izginil proti gozdom s senožeti. Hladit se je šel, ker mu je bilo vroče. Pa menda ni zaspal kje! Utrujen je bil, saj je pomagal grabljicam in pri nalaganju takisto.“

Mater je zaskrbelo. Več ni mislila na postano jed. Kaj, ko bi se mu bilo kaj pripetilo? In ta misel jo je stresla s tako silo, da je pozabila na večerjo, pozabila na vse.

„Na katero stran pa je krenil v gozd?“ je vprašala.

„Proti peščeni gori je šel v cerkovnikov laz. Ob borovnicah se je morda zakasnil,“ pravi oče.

Ali materi ni dalo miru. In je pristopil hlapec in je dejal: „Pa grem pogledat za njim. Bova kmalu zopet tu, ne skrbite.“

Hvaležno ga je pogledala gospodinja.

„France, pa pojdi, le kar pojdi! Večerjo ti prihranim!“

France je odložil vile, ki jih je bil ravno kar prijel, da začne razmetavati seno in se je obrnil proti gozdu. Ali ni še storil deset korakov, ko je

sem izza poda prihitel ves spehan Ivo. „Pomagat!“ je zakričal. „Iskal sem vas že na senožeti, pa vas ni več bilo tam!“ In se je obrnil ter tekel nazaj.

„Fant, kaj si znorel!“ je zaklical za njim oče. „Povej vsaj, kaj je, kake pomoči ti je treba!“

Ali Ivo je že bežal nazaj, in kosci ter grabljice z gospodarjem in gospodinjo so udrli za njim. Le eden je ostal pri vozovih.

France ga je dohitel: „Ivo,“ je kričal zasopljeno, „ti se prehladiš, pa prav gotovo se prehladiš! Viš, ves si moker! Kar teče od tebe, kot bi bil padel v vodo. Povej, kaj se je zgodilo, in vsi pojdemo reševat, ti pa pojdi hitro z materjo domov, da ne zboliš.“

Tekel je Ivo dalje in v teku pravil pretrgano, da je gori pod peščeno dobil starega Lazarja vsega potolčenega in nezavestnega. Padel je siromak najbrže globoko dol po robatem kamenju.

Hiteli so dalje . . .

Pod visoko skalo je ležal Lazar še v nezavesti, ko so prihiteli tja. Ivotov klobuk mu je stal ob glavi, klobuk napolnjen z vodo.

„Moj Bog, kaj se je zgodilo?“ je prisopihala mati Anka na kraj nesreče.

„Kako si prišel sem, Ivo?“ je vprašal oče.

„Hladit sem se šel, ker mi je bilo tako vroče. Obstati na mestu nisem hotel, šel sem dalje proti peščenini, in hipoma mi je udarilo na sluh žalostno ječanje. Sprva sem se malo prestrašil in mislil bežati. Potem pa sem le stopil naprej in dobil sem Lazarja, ki se ni nič zavedel. Poizkušal sem ga zbuditi. Prinesel sem iz Čedale v klobuku vode. Škropil sem ga in mu jo vlival v usta. Pa samo enkrat je malo čudno pogledal in se zavedel. Rekel je: ‚Ivo, padel, padel!‘ Potem pa je zopet zaprl oči in ni več pogledal.“

Stari Lazar je ležal pri miru, bled kot mrič. Ivo je bil svoj jopič slekel in mu ga položil pod glavo. In ker mu sam ni mogel pomagati, je šel klicat na pomoč. Iskal je domače že na senožeti, pa jih ni več dobil tam. Tekel je domov.

Mati Anka je še-le sedaj, ko je bil s svojim pripovedovanjem pri kraju, opazila, kako je premočen Ivo. Hitro je prijela dečka za roko: „Ivo, teciva! Prehladiš se!“

Iz vej so napravili nošala in odnesli Lazarja domov. Pozno je že bilo in večer je prihajal hladen, zakaj sem od gorá je pihal mrzel veter. Ivota, ki je tekel ob materi, je zazeblo.

III.

Počitnice so se bližale koncu, in mati Anka je živela v velikih skrbeh.

Prečula je že par noči pri svojem obolelem ljubljencu. Ivo se je bil oni dan, ko je dobil Lazarja, močno prehladil. Že tisti večer mu je bilo tako neprijetno, tako slabo. Jestni ni mogel, le počitka si je želel, le v posteljo je hotel. A drugi dan mu je bilo že bolje. Obiskal je že bolnega Lazarja, ki se je bil sicer jako potolkel, vendar pa ne smrtnonevarno. Bil

je že dosti boljši in je vesel pozdravil Ivota, ko je stopil k njemu v sobo. Ali kolikor bolj se je boljšalo Lazarju, toliko bolj je slabel Ivo. Par dni potem pa je obležal. In mati je čula, menjaje se z očetom, dan in noč pri njegovi postelji in gorke prošnje so ji vstajale v srcu k Bogu, kličeč: „O, Bog, ozdravi naj moj otrok! Naj zbolim jaz, naj trpim jaz namesto otroka! O, jaz z veseljem trpim, lahko trpim, ali Bog, olajšaj bolečine ubogemu otroku!“ Jokala je in molila, molila in jokala uboga mati.

Nekega dne pa se ji je zjasnil obraz. Lazar, ves obvezan, je stopil v sobo.

„Dober dan in zdravje vam Bog daj,“ je dejal.

„Hvala Bogu!“ je vzdihnila mati. „Lazar, dajte, svetujte, pomagajte!“

Lazar je svetoval, pomagal, kolikor je vedel in znal, ali sam si je pripoznal, da je tu treba kaj temeljiterega ukreniti, da so tu njegove rože izgubile svojo moč.

„Kar je bilo le mogoče, smo poizkusili, mati Anka,“ je dejal nekega dne Gabrci. „To je huda bolezen. Strupeno se drži dečka, in kar ne morem je odgnati. Najboljše je, veste, mati Anka, kaj je najboljše? Zdravnika je treba poklicati. Daleč je sicer, ali to nič ne de! Veste, Anka, ti ljudje so učeni — in no, kaj bi! Kar ponj pošljimo, najboljše bo!“

Zdravnik je res prišel. Prizadel si je veliko, a tudi odgnal bolezen, odgnal morda smrt, ki je z grabežljivo roko stala tam za zglavjem, sicer nevidna in tiha, a neizprosna. Pa je morala oditi naposled brez žrtve zbog zdravnikovega prizadevanja, materine skrbne postrežbe in Lazarjevih pametnih nasvetov. Ivotu se je obrnilo na bolje. Zopet se mu je vračala moč, in z njo je prihajalo v srce ono čudno, veliko hrepenenje, podobno jesenskemu in pomladnemu hrepenenju ptic selilk.

V mestu so se bile že začele šole. V šolo, v šolo! Zganilo se je nekaj v Ivotovem srcu. Učenci že sede po klopeh, in semena padajo, a njega ni med njimi, da bi zbiral dragoceno seme, ga gojil, da ozeleni, vzraste. Toliko hrepenenje po šoli in uku se je polastilo Ivota, da so mu stopile solze v oči. In Lazar, ki je stal baš ob njegovi postelji in opazoval zamišljenega dečka, opazoval izraz na njegovem obrazu, je videl tudi te solze in jih umel. Pa je dejal: „Ivo! Da bi jokal, ko si zdrav! Šola se je komaj pričela. Kaj boš kaj zamudil? Nič, ti pravim! Nič ne boš zamudil, ampak ko prideš dol, boš zastavil in galopiral kot spočit konj. Kmalu bodo vsi zadaj za tabo! Pa bi bil zato žalosten?“

In zasvetile so se oči Ivotu, razjasnilo se mu je lice ob teh bodrečih besedah starega Lazarja.

Lazar je govoril prav. Zdravje se je vračalo v sicer še oslabelo telo, in vedno boljši je bil Ivo, vedno krepkejši. Veseli obrazi okolo njega, moč, ki jo je čutil v sebi, vse ga je veselilo. In za hrepenenjem, onim jesenskim hrepenenjem po šoli, ki je že davno hitelo pred njim v mesto, v šolsko klop, med ljube sošolce, dobre učitelje — je pohitel kmalu tudi on, za hrepenenjem tja, kjer padajo semena.